

ХАБЫАТ
1931 СЫЛ АЛТЫННЫ
15 КҮНҮТТЭН ТАХСАР

№ 130 (7771) ★ 1994 сэл сэтгэний 5 күнэ. Суббота ★ Сыната—146 солнуобай 15 харчы

ХАҒААҢЫННААҢЫН КӨРҮНЭ

САҨА СЫЛГЫТА: ХАҢААЙЫН УЛАРЫЙАР

Совхозтар хайрсахаларын талынар нэмлэргээр «Мугудай» совхоз саха боруода сылгытын итинни дьарыгырар суолу талбыта. Совхоз рабочайдарын уопсай мууһаарын быһаарыыта итинник этэ. Оттон өччүтөөдү иһин аппараат специалистара, утуулар ууларыын умнан, араас аабылары-суоттааһынары оҕорон, бөрйөн, ити мууһаах дьонун санаатын түтүч, ханнык да таһымнаах комиссия, орган түһөрөн бу ара бабалара ылыныллыбыта. «Мугудайдар» государственнай суолталаах саха сылгытын иһтэр завод буолбуттара. Оһио сөптөөх бэри структуралары тэриниһтэрэ, база тутуутун ута-диппанка сабалтаабыттара.

Сылгы нитинитигэр удьуор дьонноох-сэргэлээх, олорун өссө чигэтэн М. С. Толстоухов курдук Государственный бириэмийэ лауреаттаах хаһайыстыба үлэтэ-хамнаһа санаа хоту салаллыбыта, «Мугу-дайдар дуо!!» дэппитэ, Хаһайыстыба сылгы нити-тигэр опыта улууска, республикага тардаммыта, *Сылгыта «таракан» кыстыга»* дөһөр сылларга араас сирдэтигэр калэн көрөн-истэн, үөрөнөн барааллара...

Оттон бүгүн удыур сылгыныттар хаһаайыстыб-
ларын уопсай муннаада атынын садаланна, бука-
тын утары быһаарыллы ылыһа. Ол эбэтэр бааһы-
найынан, чааһынайынан барарга куоластаатылар.
Буолан баран, ханнык да модьуйуу суоғун үрдү-
нэн урутатан хары күүһүнэн үлэлиир рабочайдар
үтө бадаларынан. Оттон завод салалтата, нини
специалистара ыһыллыбанна мөңгүһөн баран, ха-
йыахтарай, куоласка ыһайтардылар. Итинэн билн
заводу туруулаһаларын курдун буолбата, санаа
хайыста. Убагыта бу.

Дынгэр, арахсы, сөтөн бытарыйыны бу дьовус хаһаайыстыба бир күнүгөх быһаарыныта буолбата. Бэйтэ дараны иккиэйэх отделениенан олорон хаалбыт сөххөз сир-уот өртүгүн төлөйдөртөн тутулуктанара үтүс этэ. Оһоо эһи бурдук хаһаайыстыбата эмиз Төлөй өртүгөр сайыннарыллыбыта. Биллэн турар, сүөһүгүн ииттэр хаһаайыстыбада сир-уот үчүгөйэ элбэди быһаарар. Өлгөм үтү, эмиз өг Төлөйдөргө ылыллара. Мугудай өгтө тоһо да кини буолттар, быһаарымалаах нуолаһы мөддү да Төлөй ыллара. Дьово-сэргэтэ да оннук чоһуо, сэргэх дойдугу бу. Онон да буолуо, бу кэлин төлөйдөр туруорсая туспа нэһиһиэх статуһун ылбыттара. Арай производство, хаһаайыстыба өртүгүн заводка бас бэриннэллэрэ. Хаһаайыстыба бу да үрөддүтүгөр, завод быһытынан үлэтин тохтотторугар ордук сыһыан турууласпыт төлөйдөр. Онон тухс барыта ситистээх-мүтүнтээх.

—Хаһаайыстыба саҥа көрүгүн ылынар туһунан быһаарыныыны үрдүкү органныар, чуолгаан тыһ хаһаайыстыбатын управлениета уонна Саха Республикатын правительствота бу ааспыт алтынньы ыҥа бигэрэттилэр. Олун диквационнай комиссия үлэтин саҥалаата. Биирдилээни сүөһүлэн лаайы сүрүннээн быһааран, үлэстиин буолла. Сүрүн сродетвоһары: сирг-уоту, техниканы чуолкайдыырбыт хаалда, — диир хаһаайыстыба директора Н. А. Пингин. Кыстык кэмгэр үрөллөй дуо? Ол чааһын эмиз бөйөлөрө, үлэһиттэр быһаардылар. Хаһаайыстыба наһа-куһа элбээн хаалыа диин сөрөхөдүйөн, — диир директор онтон салттын. — Сылгы туһунан этэр буоллахха, эмиз үлэстэллэр. Ити эрвэри саҥа төриллэр бааһынай хаһаайыстыбаларын ассоциациялара саха сылгытын пинтиһиэн дьарыгырар сыйал

лаах үлэлвиргэ хайнхалханахатаахтарь ирдэнэр. Онон сылгыны энчирэллэнэ даяаллары көрүнүүх-тээхтэр. Холобур, сылгы заводунан хаалбышныт буоллар, хһаайыстыба быһыл сылгыны туттуо суох-таах этэ. Ол дэ бидигин хайдах-туох эргиллэрэ биллибэт. Биирдинлээн сөөтөн ылбыт бааһынайдар толнуйдара билиэ буолуо. Иэс-күүс төлөбө диэн тутуунахтарына да көмүл. Чааһынайдар буоллаа. Быһата, биир да сылгыны сүүскэ биэриэхтэрэ суо-ба диэн этэр үстүн.

Улахан мунуу сүүрүк сымгалар дыйбаларыгар табыста. Ним ылар, нитэр? Ол баар боппурус. Сорх-сорохтор хайымы-үйө атыылаан кэбінһэргэ тыл-ос көтөдөөлөр. Ол быһымах санаа. Ынр өртүнэн кэһилээк дьаһалтатын иһинэн киниһээн тутуохха сөп диин буолар. Сабылы нитэр фермалаахпытын сана сайыннаран ээрбит. Ол үгүс маһыһа суох атыылар. Бурдунна икки звено тэрнэлэринэн эмиз олүүчээс үлэстэнигэ барыа.

Кыстык боптуруоһа. Хаһаайыстыба быһыытынан биһигэ дьаһанан кыстыгы булбуппут. Билигин да завод байэттин боломуочуйатын оннук устуна илик. Үлээнибит, тэринэбит, Эппиэтинэс да оннук ырданар. Сүөһү өргүн, этиллибиттин курдук, биһиги дьон малларынан үлээһиннэлэр. Аһыйах сүөһүнү хаһаайыстыба нэһигэр хааллардыбыт. Үүһкэ ынахтаах дьон сыллааһы соруудаһы иһдэ бардылар. Ити эрэри былаан туолбакка иһэринэн уустунтардаах. Итиннэ 70-ча тонна атыылаах иһэрбит. Эт былаана туолар. Бу ааспыт нэдиэлэҕэ эт-үүт комбинатын киһи буюуһатыгар 240-ча сүөһүнү киллэриппит.

Сыл тахсар-оттоохпут. Варыта 1800 тонналаах кыстыгы буллубут. Былааммыт 1700 тонна этэ. Эрдэ хаһаайыстыба оту тизий-таһа олоҕубта. Билигин арахсан ол уларыыйылардаах буолуо. Иккиннин, дизельнэй уматык суох уонна сыаната аһара мараата. Онон чугастаагы алаастан оту тизиин да көбөрөс кыалла охсубат туруннана. Кыстыкка сүрүн ньаһалдабыт, дьэ, бу буолла. Эмиэ тизиин-таһыы уустуктарыттан быһыл да быһааммат курдуктук. Вирдидиһэн баһынайдар, биллэн турар, чугастаагы сирдэриттэн ыта сатыахтара. Ыраах олоҕон хаалбыт от кайдах буолар? Бу бөлүкүрүөнү улууска кининиэн быһаарар олдук этэ.

Директор испезенэ дээ, итининк буолла. Арахсыы айдаана-сүлсүгэ илэ-бодо бара турар. Аны кыстык тэрээһинэ эмнэ судургуту суох. Оттоох, техниналаах одорон кыйаан тиэйбэт кыһалбата тириир. Хаһаайкыты ба директорын ыарырҕатар болуруоһун биридинтээн баһыһаайдар хайдах быһаараллар? Ыспингитэ завод уолсай көрөр, кинини курдук. Ити ээрин күнүздэн тэрээһингэ арахсыы, хаайы үллэстин ымыҕа-чымпыга итинээ бириэмэ хаалларыа дуо? Боллурбос, ыһааһык элбэх

Кылаабынайа, «Мугудай» сылгы заводы аны сотору кэминэн үлэтин тохтотуо. Хаһаайыстыба көрүгө уларыдан баһаанайдар сага суолу солонуоттара. Итинэн хаһаагыта эрэ тигинээн-тангынаан аатыран-суолуран өлөрбүт улууспут соботох, республикада бие тарбахха бастанар сылгы заводун үлэтэ-хамнаа историяда эрэ хаалыа. Оттон саха сылгытын кэскилэ хайдах салаллыай? Бүгүн эппэттиригэ эрдэ. Ол сага хаһаайын хайдах санаанан салайтарарыттан буолуо турдаа.

ӨКТӨӨП—МИЭХЭ,
ЭЙИЭХЭ, КИНИЭХЭ

(Санза харемытыгар экспорт)

«Дирбиэн-дарбаан күнүргэ дирбиэн-дарбаан тураммыт көнөр нэнүлү көрдүөхтүт, көмүс солону көмүөхтүт... Кыыһар сарданга уотугар, кыһыд үйө-
бүт дьолугар убуун тускул тутуохтүт, уруй-айхал
этиэхтүт.» уонна «Бинтэр мин, бинтэр эн— бири-
дэспит кыайдын дэн бары сир баһынан биттаммыт
баргыйдын...» дэн уоттаах тылларынан сахалар
күнэ туттар кайыт, революция ырыааһытынан аат-
тыыр суруйаачыбыт П. А. Ойуунускай Улуу а-
тыһынытаары социалистическай революция буолбута
5 уонна 10 сылларын көрсө хоһоонунан хоһуйбута.

Нылаас охсугуутунан тыһынар бу тыллары мин батталтан саңардым тахсан эрэр норуот сарсымгы олоххо эрэлиг этэрин иһин таллым. Ону сэргэ, өскөтүн сурук билигин тутуһар буоллахха, биир дынгылзах: революцияда, бассабык партияда, кентүл олоххо сыһаннаах этиэлэрин кэнниттэн наар үс түбүкүнэ турдотар эбит.

Өнтөөл... Сэтгэ уон сэтгэ сүл анараа өргүтөр
Россия кизиг нэлэмэн кизлитин аймаабыт алтынны
25 күнэ общественнай тутул «тосту өбүллүүтүнөн»
буолбута. Ленин «биир ойуччу ымыллыбыт дойдуга
революция буолуон сөптөөдүн» дахаастары экспери-
мент онорбута. Буржуазнай идеологтар ханнык ба-
гарар көрүнгүзэх социальнай революцияны кини-ай-
мах сайдан нһэр суолуттан «ыарыылаахтын туораа-
һын», быстах көстүү курдук сыналаабыттара, төбө
даданы сүөргүлээбит, хадаардастыт нһин, бүтүлүгү
олдохтут нүүнүгүр олорсо сылдьарга дйдм...

Сылаас, нус-хас олошу сөбүлүүр саха киһитигэр
Өктөөп көгүтүү, сырдыгы үөрөбү, культураны, тэл
быраалтанньымы, о.д.а. үтүө оруттэри бигэрбитин, ама
ним мэлдьэһиз? М. Горбачев уу-нуһаранг олохпу-
тун «уларыта тутуста» уон сылын туолан эрэр. Ол
усталаах туоратыгар туох-туох буолбата; 1991 сыл
атырдыах ийынаабы путч, Союз үрэллinitэ, компар-
тия эстиитэ, 1993 сыл алтынньытаабы айдаан, ол
түмүгэр Сэбиэт быдааһын сүөх өкөрүү.

Саха киһитин сирэйгэр-майгытыгар ааспыты хо-
луннарымы барбакка дылы, «Өлбүтү үөтөрүмэ» динл-
лэрэ кырдыаҥастар. Ол оннугар «куһаҥан үчүгэй-
дөөх» диир этинин история хаамыгытыгар сыһыанар
туттар буоллахха, итинин өйдөөх-санаалаах, «дөөх
үтөккээннэр айдааны тардан атын общественнай-эко-
номическай формацияны (Ельцин бэйэтэ да итинин
чуолкай хоруйу биэрбэт: «что-то проде между нами
тализмом и социализмом» диир) тутта сатыыаллар.
Россия Президентэ социализмтан капитализмга те-
нэр кэрдик кэм төбө уһуннук барыахтаабын, бы-
һаччы этэринэн туттунар.

Төбө да мөмүсүтүтүспит иһин норуот олобо-
длааһа үһүһэти былаастартан тутулустаах. Иһин
былаасна тарбачыһыт эрэ барыта «демократ» за-
гырар. Маннын дыарылыктаах фракция, холбоһук,
хамсааһын элбээн иһэр. Бэл фашист Жириновская
партията «либеральной-демократической» дэнэр. А.
Солженицын норуот талбыт депутаттарын инниле-
ригэр тахсан: «Демократия буолбатах, бу — олугар-
һия (абыһах иһин салайар былааһа)» диир сирэй-
харах аста. Быраабы мөмүсүөчү Е. Бокнер «де-
мократия дыктүөх ойдоһула үтэйиллиһэ» диир. Де-
мократия, «норуот былааһа» диир сирэй суолтала-
һын таһынан государство тутулугар сыһыаран этэр
буолдахха, «былаас салаалара бэйэлэрин иһин арды-
ларыгар үлэлэрин-хачынастарын чуолкайдик быһаар-
сыллара, быһырдатчыларын иннилэригэр эппиэти-
нэстүөх буолуудара» диир ойдонор эбит.

Госдума уюмса правительстволук илки ардыларынан-
бы салып, ким үчүгэини быһаларса сатлаһынынара
ити этин олохтоорун багаргытээлэр. Норуот бөйөтө
талбыт дьэно, депутаттар норуот олохунан, дьыл-
батынан соннуууларга тоһо оруннаабыт. «Правитель-
стволук оууһаҕа кыттаахха туох буолуой?» дии
ыйытыга премьер-министр В. Черномырдин: «Тул-
сан кэллэ суоҕа», — диибит. Ити айдаарар депутаттар
дойдуну салайар, дьаһайар бөлөмө суохтарын бил-
кээлэр. Уюмга тоһо уюмса арыы бырыһан биэрэллэ-
рий? Ким туһатыгар? Авторитарнай режими
«нуучча бэрээдиги» олохтоору суохурдунар жюри
новоскайдарга, баркашонтарга дуо? Россия национал
патриотической нүүстөрө Ельцини нуучча нацията
таннарда диин үөхпүттөрө ыраатта.

Бу чахчылары үөһээтэ былааска күөнтэллэри уураптаадына эрэ, норуот былааһа, олоҕо оһуһу булуотун диир санааттан абынным. Оттон эн, политаикаттан сылайбыт саха киһитэ, кии да кытардым-көбөрдүм, идэбинэн нус-хас олороргутун, идэбинэн тигэрэ көтөм сылаах эт сиңгин, ордорон эрдэйдим. Ол да буоллар, Саха сирэ капитализмга «көтө» барар, оһуһа хайдах төһөнөн эрэрин, сарсын хайдах булуотунун эмне эргитэ санаан көр.

С. СМЕРНИКОВА

Р. БОЕСКОПОВ

КУЛЬТУРА ҮЛЭЛИЙН ТӨРӨН РЕСПУБЛИКАТААҢЫ
КОНФЕРЕНЦИЯЛАРЫН КӨРСӨ

КЭРГЭННИЙЛЭР БИЙРГЭ ҮЛЭЛИЙЛЛЭР

Улууспутугар Одьулуун бөһүлэгэ Чураачы сэдэниэтин көннүтүн элбэх ийи түмэс олоор түүлбүтүн буолар. Манна 1990 сылтан Мария Гаврильевна уонна Иван Лавонич Колесовтар дыз көрсөннөр. Култура дызтүгэр үлэли сыйдаллар.

Иван Колесов төрөөбүт төрүт буора — Одьулуун. Армияда сулууспалаан кэлэи баран Намаады педучилищеза үөрэнэ ийрибита. Үөрзүн 1979 сыллаахха бүтөрөн, Ха-йахыт оскуолатыгар черчение уонна уруһуй учууталынан аналан кэлэи икки сыл үлээбэти. Онтон төрөөбүт бөһүлэгэ ОПУ-да маастардаабыта. Ити көмгө алыттыабыт, тааһарысты суут председателин, орто оскуола терепүтүрүн көннүтүн чилиэниэи кыада тийири-нэн үлээспитэ.

Мария 1976 сыллаахха Дьоккуускайдаагы педучилищеза музыкальной отделениетын бүтэрбитэ. Ити сыл кини хомусуут Иван Алексеев ансам-блыгар ийирсэн Мага-данга доһаады көрүү-гэ лауреат аатын ылан кэлбитэ. Үөрзүн үрдэи-нэн саха тылын учуута-лын идэтин ылбыта.

Билигин Колесовтар дыз көрсөн түөрт оло-дохтор. Улаханнара Лев алтыс, Настя бөһс кы-лаастарга үөрөнэллэр. Аналара биэс, Леналара 3 саастаахтар. Нэйиллэк общественнай олоор кы-талларын сөбүлүүр уоп-на дыз көрсө үлэтин хаһаанын, үөрүүтүн-кө-түүтүн өртүтүгэр сый-далларыт ордорон буо-ланнар, үлүс олооро биер эрэ састааһар ий-нэн Култура дызтүгэр үлэлигэ быһаарым-мыттары. Төһө даҕаны түөрт оло ийэтэ, аҕата буоллаллар үлээбэти сыйларыгар. Култура дызтүн ис көрүүгүн билигин көрдөбүлгэ сөп

түбөһүннэрэн тулсарды-лар, көргөтүлүлэр. Дьон-сэргэ сүргэтин көтөдөр үгүс дыһаллары кытан, таһаарыахтары түмэн, дьобурдарын арыналла-рыгар өйөбүт буолан иһаллар.

Ол курдук С. А. Нов-городов төрөөбүтэ сүүс сылын көрсө ытыаллы-быт уусуран самодель-нобы көрүүгэ ийи-лик үгүсүтүт олоорун бөлөҕө бийирээн, Аа-мааа ыһаат иһааһар кыттал лауреат буолан кэлбиттэрэ олус үөрүү-лүөх этэ. Одьулууннар биер улахан ситиһилэ-нэн 1991 сылтан саҕа-лаан муода театрынан үлээтинилэрэ буолбута. Онно бэйэлэрин холо-мут кыргыттар ортолор-рутар Ира Федорова баара. Кини манна сый-дыан сайдан бэйэтин кы-бар аралэ бөһүлөгөн «Туһаарыма Күө» кон-курсака баа өттүнөн кыт-тан Саха сирин көрө-кыһыны аатын ылбыта. Ити ийинэ улуустаагы «Айталыма Күө» кон-курсака Таня Стөрө-мө-валара кыайбыта. «Тол-бонкурар үһүн суһуох» конкурса Анастасия Яковлева ситиһилэммитэ.

Бу сылта кинион ба-ран саха таҕаһын тиги-гэ хас да көрүү кы-аһылаахтарынан Ирина Вощенкова, Анна Ники-форова, Анна Григорье-ва таһыстылар. Сайын Борогонно ытыаллы-быт «Эдэр саас» хаһыат иһааһар И. Вощенкова моделларыгар баста-кы миһэтэ бөрүлүбүтэ. Дьиз көргөн сыйлыгар аһаммыт республикатаагы конкур-са Поповтар кыттыбыт-тара. Кинилэр алта саста-ах Дималара Франция-га Саха Республикатын күннүрүгэр барсан кыттан кэлбитэ.

Колесовтар, билигин рынок сыйлаһаһымын сиринэн, төлөбүрдээх өсөбө бөлөҕө ситиһи-лээхтик үлээспитэр. Ки-

нилэр телевизорунан ба-рыллар «Оло сайаттынан», «Сулуустаах чаас», «Дин-ти хонну» оонньуулар-тан көрөннөр тэрийэр, маастарбай үлэлэригэр ту-һаһыллар. «Күөх уотта-ры», «Төгүрүн өстүөлэ-ры», гитарнай ырыалар, көр-күлүү кизилэрин, о.д.а. түмүүлэри көрү-лээхтэринэн, тэрийэр-чилэринэн өрүү кинилэр буолаллар. Хас үүнэр бы-рааһыннык Колесовтар дыз көргөтүлүлүгэр түбү-гү аһалар. Ону аахсыбак-ка, түбүктээх түөрт сый-лы тэнигэ өйөһөн-убаһан кэллилэр. Иккн өртүтүн өйдөһүү, киниин уһан сыйыан баар буоллаа-на, үлэ да тахсылаах буолар. Ол да ийи мөн-нүн уустук үлэс Коле-совтар дыз көрсөннөн күннүтэ састааһан-саста-а түбүктэринэн үлүһүэ сый-рыттахтара.

Ити ийи кинилэри улуус културатын үлэ-лүтүгэрэ убаастамаллар. Бөһүлөктэри талла-наах дьобурдаах дьон, ыһааттара Колесовтар дызтүгэр түбүктэригэр ордон Култура дызтүн дьыһаах хаһааһынары-нан буолан олоһоллору-гар тирэх буолаллар. Дьиз көргөн аҕа баһылы-га И. Л. Колесов ээти-нэн 10 күнүгэр ытыл-лар тыа сирин култур-най-сырдатар тэрилтэлэ-рин үлэлигэтин респу-бликатаагы конферен-цияларыгар делегатынан талыллан, сүргэти көтө-бүлүлэн кыттарга бөлө-мөнэ сыйдыар. Билин кин-нэхэ республика кул-туратын чулуу үлэлигэ-рин кытта көрсөн ир-хоро көпсөтүн, санаатын атаһаһан, үтүө саҕалаа-һыннары истэи-билэн кө-лөригэр, сана күүһү-уу-ду уктунарыгар баҕара-быт.

М. ГЕРАСИМОВА,
улуустаагы култура
управлениетын куль-
турнай-сырдатар үлэ-
методическай киниин
сэбиэдискайа

БЭЧЭЭККЭ СУРУТУУ

«ДЬОН КӨБӨ НАМЫРААБАТА ҮӨРДЭР»

Бу күнүргэ кэлэр 1995 сыл бастагы агарыгар олохтоох, республикатаа-гы уонна ийи бөчөккэ сурутуу үгэһинэн бара ту-рар. Манан сибээстээн улуустаагы федеральнай почтовой сибээс уэдыл бөчөтө сурутууга отде-лын инструкторы М. И. Саввинаны кытта көрсөн көпсөтэ сырыттыбыт.

— Мария Ивановна, улууска билигин туруту-нан кэлэр сылга бөчөтө сурутуу хайдах баран ий-рин билиһиннэрбэкиин ээ?

— Ааһааччыларбыт ор-дук республикатаагы со-рох хаһыаттарга тыа си-рин олохтоохторугар сы-на агарынан төлөтүн

оһоһуллубутун билэн аа-бан олоһоллоро буолуу дыз эрэһин уонна ийи-ли хат-хат быһаарбакка, улуус үрдүнэн сэттинны-ый 3 күнүгээн турутуу-нан бөчөккэ сурутуу ха-аммытын ылыастаҕы били-һиннэрэр буоллаха ма-наҕыс билиги ааһааччы-ларбыт урукку да өртүгэр курдук, бастаан туран, улуустарын хаһыатыгар.

— «Сага олоххо», респу-бликатаагы — «Саха си-ригэр» суруттараллар. Ол курдук бүгүнкүгүн «Са-га олоххо» — 1223, «Саха сиригэр» — 1192, «Саха-а-лаа» — 348, «Молодежь Якутия» — 53, «Респу-блика Саха» — 65. «Кэс-күл-

га» — 583, «Арчыга» — 74, «Учуутал аргыһыгар» — 59 экземплярга суруттар-дылар. Манна таҕа «Чол-бон» сурунаалга 241, «Чуораанчыкка» — 135 эк-земплярга кантацины суруйдуубут.

— Россияда тахсар кини хаһыаттарга, сурунааллар-га сурутуу сыаната биллэ үрдээтэ маһааха суруттары кыадаһын билиһин-нэрбөккөн ээ?

— Бу кини хаһыаттарга, сурунаалларга сурутууу дыз билигин харчы-хам-нас көмүгэр көлбөтинэн ырыаһаһаллар. Холобур, кэлэр сыл бастагы агары-гар «Известия», «Россий-ские вести» сурутуу сыа-

СЭРИН КЫТТЫЛААҒА, ХАЙДАХ ОЛОРОБУН?

ВETERAN ХОМ САНААТА

Дьыаланы уоттанын бил-лигин өссө олус сыһаар-хайбыт кинигэр сэрин ве-тераннарыгар, ийбэлиг-тэригэр аналан Чураачы састааһытүгэр тутуллар дыһаа квартира көрдө-бөһүлүктүн алдах саҕа-былыанна ийрибита. Аны Дьоккуускай куораттан то-лору хааччылылаах биердин хостоох биэс квартираны илэргэ улуус дыһалтата 100 мөл солк үбү биэрэрин туһунан су-рах тардаммытыгар эмнэ-хас да ветеран көрдөһүү кылларбита.

Бу дьыаланы улуус ба-һылыгын солбуйаачы Т. Л. Тарасов ийиригэ-састааһырга, быһаарарга баҕатын биллэрбита. Ону улуус дыһалтатын баһы-лыга И. С. Сивцев тох-тотон баран, ветераннары кытта мэлдьи алтыһар ве-тераннар улуустаагы сө-бүтүтүгэр быһабылман-ныта байытын аһааах муһааһынан көрөн бы-һаарыгар эппитэ. Ити солтоох дыһал этэ.

Сэбиэт ити бөлүгүска аһааах муһааһар тодус чилиэнтэи алтата баара. Онно саҕабылыанна ха-һан ийрибиттэн буолба-ка, председатель Н. М. Кладонн сыймайдаан та-лаи ылан билиһиннэрин. Бөһс киниэи Сед-алицев уонна Тарасов кы-рааһы харааа контуруол-лааһынынан саҕабылыан-нылар көрүлүнүлэр. Биердиндээн чилиэн туох өттиллээх бөрөтөһүлэ-матта. Чураачытан уонна куораттан дыз ылаан ба-һалаахтары ситдэлээн ба-ран, биэс ийиэхэ кварти-тар уһаайбатыгар ол үбү-нэн дыз туттара көнүгэ-үһү. Ону өссөннөр хап-панын хаһааспанын дуу, ханнык баа аймахтаах-панын дуу, кимтэн хаһан кыахтаах олоһор суох да-

тан ийи кыһамат кыр-дыаһака Волугуртан М. Г. Гермогенова, Хатылыт С. А. Никитоско дыз бөрүлүбүтүн ийи-лаһаны утарбатаа сир-дээх курдук. Ол арзи ити дыһаа адыс дыһаа суох буолбатахтар. Аны туран бэйэлэрэ саҕабылыанна түһэрбэтэхтэрэ. Куһа-һан талаан эһөххэ доруу-буһаларынан ол-бу буолан хааллахтарына нэйиллэк аатла суола барар дыз дыһааханан Волугур үһ-на Хатылы ийиһинтэ-рин дыһалталааа хо-доттөһүгө суруйан киллэ-риттэрэ сүрүн докумуон-най ааһымына. Хостотот-тон И. К. Ермошев Эр-дик Эрнестови күтүөтэ буолара ыраахан кыа-һыннаһа. Мугудайтан Т. С. Ноговицын дыһаа тахсарыгар Тарасовтаах Кладонн тахса сыйдыан көрбүтүгэр бөркө олүй-сан көпсөтүлэр. Дьыһаа Ноговицын курдук дыз-лээх-уоттаах аһааах кини баар ийи. Сэбиэт чилиэ-нэрэ М. М. Трофимова, Т. А. Драгунов, П. А. Седалицев Ноговицын көрдөһүүтүн тохтотон эриэххэ дыһыттарын бө-рөдөк быһытынан куо-ласталаһаһар даҕаны.

Бөһс киниэи Сед-алицев П. А. таһылыт уонна ол түөрт кварти-ра төлөһөр 100 мөл. солк. туох ордорун киниэхэ биэрэххэ дыһылар. Быһа холуһан кырата 10 мөл. солк. тиксэ үһү. Онно бэйэтэ эби үһ-харчы бу-луһан Дьоккуускайтан квартира аһааһаһа аба-тар уһаайбатыгар ол үбү-нэн дыз туттара көнүгэ-үһү. Ону өссөннөр хап-панын хаһааспанын дуу, ханнык баа аймахтаах-панын дуу, кимтэн хаһан төлөһөр нэс ыламын

аһааа дьыаланытүгэр дыз мугатыһар эрэ буо-лаахтааба.

Мин саҕабылыанна киллэрбиппин Тарасов бастаһыттан сөбүлээбэтэ-э. Сэбиэт чилиэиэ буо-лан бараһыт, ол дуоһу-наһынан, туһанаһынан квартира ылаһы тыһаарыт састааһат дьиз кини өй-дөһөт дыһалтыг ыла са-һабыта. Ону туһуһан са-һабыта, саҕабылыанна көрүл-лэрин, ону дьүүллэһэригэр ийиһэ биллэ суохтааххы дьиз сэбиэт муһааһыттан үүрөн таһаарыттары. Сэ-биэт чилиэһнэрэ да ийи-нэ сөбүлэһиттэрин тойон таһыттан тахсыбат, ута-ры тыһамат урууһу үтэ-сипт дьириник ийиһтэ би-лигин даҕаны дыһар күү-һэ уоста ийиги туһуһа.

Билигин олоор дьыам бөһүлүн ис-тас турутуһан да, таһаай-үдөн тэбиити-гэр сыйлаһан-эһэхсийэн ий-ни кыһан алоһот сый-таах-сымаһаах буолбу-тун, өрөмүһүнэн да туһа тахсыбатын бигэргэти-ан аһааах комисси онор-бут дефектнай аһааа бө-һөтөһө млыһыбата. Снаһнэрбиптүгэр буортула-һын ийиһ аһааһар кө-һөһө модьуйаллар. Президеһмит Бйааа чоҕ-чу ыһыта эһөт, ийи да-һынын дыһаа суох сэрин ветерана, ийбэлигэ оло-рор дыһан хааччылаах-таах дьиз. Бастагы уоча-ратынан.

Онон чурапчылар бөһс билэр кырдыаһыт хом санааһыт бөһс кини-хара буоларбар көмө-тирэх буолбут улуһуһу хаһы-тын көһүө дьоммор-сэргэ-бар тиэрдэһи. Ону ом-нуобуу санааһыт, таһа өйдөһөхтэрэ дьиз саны-һыт.

П. СЕДАЛИЦЕВ.

ната — 82800, «Правда» — 124800, «Комсомольская правда» — 155400, «Неза-висимая газета», «Совет-ский спорт» — 88800, «Труд» — 85800 солкуобай сыаналаахтара тыа сирин олохтоохторугар биллэи-турар, уустугу үөһөтэр. Онон да буола сурутуу букатын аһаах дьирбиги-гэр тийиһэбит. «Известия» — 2, «Правда» — 3, «Комсомольская правда» — 3, «Российская га-зета» — 10 экзemplар су-рутуу баар.

— Мария Ивановна, кэ-лэр сылтан «Кыым» ха-һыат тахсар буолбутун ааһааччылар састааһыт буолуохтаахтар. Манна та-һынан кыһа биердинтэ тахсар «Кыһаа» эмнэ баар, баларга сурутуу хайдаһыт?

— «Кыымга» билигин-тэ 52 сурутуу ийридэ, дыз сурутуохтары ба-һаараллар, онтон «Кыһаада» сурутуу суоһун көрпөтө.

— Бөчөккэ сурутууу кы-тыл болдьоһо төһөһө

иго дьиз кыһылаарыт?

— Дьэ манна чолуу ма-һаах дьиз дьиз аһа, сэрэтэр кыһаах суох кур-дук. Ол кыһан баран су-рутааччылар ийиһтэн ту-луһаһаһаһа кэмгэр эрдэ быһаарынан ааһар бөчөтүгэр суруттары охсоллоро ордук нэс дьиз саныһыт.

— Мария Ивановна, аһа-ги бөчөккэ сурутууу хайдах быһааһаһаһа ыла олоһот?

— Нэйиллэһтэргэ олох-тоох почта отделениетын үлэлигэр ытыаллар, улуус кинигэр-эмнэ поч-та дыһыттар аллара мөн-дөһөһө сурутууу ыла-быт. Тэрилтэлэргэ биер-динлээн бөчөтө тарба-тааччылар ытыаллар. Манна даҕатан аһааххэ нэ-һиһиһтэр дыһалталаа, тэрилтэлэр салалталара бэйэлэрин истэринэн сө-рин, үлэ ветераннарыгар, кыһамат кыһа хамнас-таахтарга туһаһаһаһа чө-чэһиһиһи онорор үтүө сирдээх үгэһэри бу да

сырыһа уһуһохтара суо-һа дьиз эрлээһипт.

— Эи санааһар кэлэр сыллааһы сыл бастагы агарыгар бөчөккэ суру-тууу, уруһукуу аһааххэ ааһааччылар активнос-таһы хайдах сынаһыт-гыт?

— Ааһааччылар хаһы-ты, сурунаалы кытта араһаһаһаһа баһаарба-тар. Күн аһы сурутаач-чы эһбээн ийэр. Арай хаһыас, пелена кэмгэр кэлбэтэ хааччылаһаа биллэр. Түмүктээн аһа-ха билигин бөчөккэ су-рутууга дыз көбө намы-раабаата үөрдэр. Билигин да бириһэ баар, онон улууслут олохтоохторун хаһыанна, сурунаалга нэ-лөн суруттарыаһа дьиз күүтэбит. Почтовой сибээс үлэлигэр бөчөтө тарба-тааччылар өһаһиттэн нэ-лэр сыйлаһы бөчөккэ су-рутуууугар мэлдьи ба-лэмнэр дьиз аһа.

П. СЫРОВАТСКАЯ
көпсөтэ.

КИНИНИ УМНУО СУОХ ТУСТААХПЫТ

(СНАЙПЕР Е. Д. ДОБОРДУУРАП ТУҢУНАН)

оплот. Бааһым тахсын өттүн маарылла нэлгэстни
нөгүү илибинэн саба баттымын... Көмөлөсүт
курдук. Нэһиэлэ сангарабын: «Миниги хааллар..
sas!». Күннү куорал үрдүк ойбоһугар курнатын
уураи өйөнөрү сытыарда — ыарыккам сүрдэнэ, са-
нгарар кыах мэлһидэ... Өйбүн сүтэрдим...

Того да буолбутун билбэтим... Өдөнөн кэллим. Артиллерия ытыгыта ханна эрэ сыгарыбыт. Дьоннорум бааллара-суохтара биллибэт курдук. Ыйытатаннар ныха суох. Ээл-дээлбэн, тулабар туох буоларын сыаналыыр-ырыгалыыр өйүм, аны санаатахпына, сыппаабыт эбит. Внир санаа «ама өлөр үһү-бүөн!» дэнэн санаа баар, онтум ханна эрэ мряатар, төһөнөн кэлэр, тула көтөр. Куорат эрионнотэр саныбынан тайанан, эрйдээх бабайыткы сытабын, төбөм куорат кытытыгар ханга днэн ханнаыбыт, хаммыр ныха суох.

Рота түрт отделиниета өстөөх артиллериятын ытыгын кэмгир атамкада кнгрэн бейбубуй бэрэ дэгинэн баран иһэрэ харахлар бырабыллар. (тыылга, учидицера бийигини, курсаннары, ити тактикада уорэппиттара)—«Үүт-үкүү иһэллэр, маладьыастарын!». Кини кэлэн, миниги одуудааста... «Лейтенант эрэ, сахада дылы буолан!». Эмискэ «Эдэр бэссэбыйык» хаһыат редакциятын хобо санаабыр элэс гыһна—өйдөөн ылым, сагаран тийбэн кэллим (олох барахсан бэйэтигэр тардан ылаада эбөөт, күүү-уох унтаа...).

— Дьөгүүр Довордуурагкын дуу?!

—Эй эбникки дин... Инникки юрбикеттөн.. Ула-
ннык баапыран...

Өндөөн иштин охсубакка, дуулайбытты, аллара халтаһатынан, хараһын түгэһинэн, хайдах эра умайрытчы көрдө кымыһын мурдук сылыбырда көрүнүрү, сар-төгил уңуохтаах, автоматын быатыттэн маоншугар илэн, түөһүгэр түһэрбит, уңуох нүһүрү эрчилдибит сөбөрөлүөх саха—офицер.

—Атта... Госпитальга...—тыд таваардым.

— Табаарым полнотрук, ханган эмэ атта булан, бу бааһырбыттары полевой госпитальга гнэрдэргэ дьаһайда. Онтон биһигини ситиһе.

Уонна мизхэ туһулаан:

— Чээ, довоччун, кылаат, үтүүр, өлөрү кый! Дой-дугар тнийдаххинэ, мин тусунаан кэпсээр.

Мини көрүңмүттөн, мин аны фронга төннүбөт
буолаун, өйдөөбүт эбит.

Политрук, нуучча бэрда, ор гыммата, ат булла, нуосайһат доторбун булан адалла, үчүгэйн бабарда, бэрт тистэтинэн, дьонун энкэрэтэн, өлүү уотун диэки сүүрө турда.

Анна олоеруох бааһырбыттар маныа нуруун элбэх быһымылаахтар. Сага аты кэлүйөн ер бабайы мучумаанинастылар, быа эһий да быстыбыт, туох эрэ сатаммат быһымылаах. Мин ону кыһаан көрбөпүн, эмиз снаряд кэллэ дээн санымыын да, оччо кутаммат курдукпун, ойкү-тойкүбүн... Уолум эмиз бейэтитэр өйөннөрдө (үтүө да киһи буоллаҕа), чэпчиргэ дылы гыткым. Хата уонна олордоххо, атын да бааһырбыттарга мистэ тахсар.

Мин айбар Дөгөүр Догордуурап билигини, ба-
һырбыттары, быһаабыт таңаралыи өнгөтө иези
хаалда. Кини түбөһэ түспөтөһө буоллар, хайдах
буолуохпунт эбитэ буолла, хааным баран, мин...
«Бу сэрини обургун ити үтүө иһин дьылбатын хай-
дах эрэ быһаарар: кини кыайымалаах үөрүн-көтөн
дойдуутугар төһүү дуу, олохун былдытан охсуһуу
хонуутугар охтуу дуу, суола-сууһа суох сүтүн хаа-
лыа дуу...» — диян карахлыттан уу-хаар баһа, ха-
райыһа саныыбын, ол эргэри өһөстүк, дьылһиэн
ник. Тымни былдыһаах курдук тыныммахтыыбын,
төлүгэз нэкиэтэни айым туймаарыһан ылабын, хаам-
мыттан айһонон иһэр куорабым кытарар.

X X X

Егор Дмитриевич Дебордууран үөсхээбит эбит. Чурапчы сырдык чарантын ыраас салгынын тыһанан, алаас сибиккитин баай оңуттан көрөни нэрэхсин үөрөнөн, сис тыа сүн ойуурунуу дыппиээр майгыланан, Саха сирин салгыныг куйааһыгар хатан, кылыгыг дьыбырыгар эрчиллэн. Баһар кини да тэтгид бойдуларга таһнаэхтарин булбатах Чурапчы бөлөстөрүнүү татаһнах эбитэ буолуо.

1938—39 онуудад хамтаа урлан саахын нэмнэгэр дэвшлэм олохуута таарийбытанын, Дэлгүер Дордуурабы бастаан көрсүбүт ажиллин. Очолорго ыччат хаймата «Эдэр басабылык» редакциятын иһинэн поэт К. Уурастыран салайар, эдэр дьону муслут, литературнай түмүүтэ баар. Сэттис эрэ кылаасна үөрэнэр синигта сылдыар уол буолан, сини түмүүү улатия-түгэһини үчүтүөйдик өйдөөн хаал

балахныг. Нөрөр эгнэ ол тусуугаа сахи биллэр
поэтара буудал тахсыбыт Баал Хабырыны, Се-
мен Даниловы, Леонид Попову, сурууаачы Софрон
Даниловы. Дьогдөр Додордуурал минилэр биш-
саастымлаахтара, эгил-тэгил биш ырааахтара, ки-
вилэр кыгуоналара өтэ.

Алааччы, эн ити биллинг, мин кыяан сагар-
бат да буолан-сытан, кинини быһаччы «Дьөгүүр»,
эбэтэр «Догордуураа» дьэбэнкэ. «Дьөгүүр Догор-
дуураа» дьэбиһини, Ити ниик поэт үрдүк дьылба-
тыгар уусугубан-бачээттэппит маннайгы хоһоонно-
ругар илин баттаабыт аата ойбор итэн хаалбыт.

Отут абыс-тогус сыйларга, саха литературатын айымньыта адыһах уонна бидлэр хайысхаларынан адыһатыллыбыт көмүгэр республика хайыаттарыгар, уус-уран сурунаалларыгар тахсар оччотооҕу эдэрдэр айымньыларын бүтүннүүтүн ааһарбыт. ол иһигэр Дьөгүүр Довордуурап уонча хоһоонун, хада фельетонун уонна ыстатыйаларын сөбүлүүр буоларбыт. 1939 сыллаахха «Уус-уран литература» дьин сурунаал үһүс, төрдүс нүөмэрдэригэр баччэт-төмүт хоһооноругар эдэр поэт төрөөбүт дойдутун көмүскүүргэ андабар тылын оччоттон эппит эбит.

Үлэлт, бааһнай дьолломмут дойдутун,

Харахпыт уутунуу, харыстаан тураммыт,

Сэриндигр өстөөгү нэгнэри эйнэхинт.

Муораба, салгынга, хонууга кыайлахпыт.

(«Халхи баатарар бэлэмний»)

Егор Дмитриевич Довордуураа мин сэрйилэспит Волховская фронттар 1942 сыллаахха кулун тутар ыйга младшай лейтенант буолан тийибит уонна снайперскай ротаны командалабыт. Эдэр командир фронтига снайпердары интэргэ биһирэйдикээх сатабыллары көрдөрбүт, ол иһин бос ыйыгар бүтүн фронт бэргэн ытааччы-кыдылааччыларын бастакы слугулар кыттыбыт. тал эппит, фронтовой хаһыат киһи туһунан көрө хайабыллары бөчөөттэббит. Оттон от ыйын 13 күнүгэр фронтовой хаһыат «Куруук иһинки буолуохха» диэн ыстатыйатыгар: «Таб. Довордуураа командирдаах подразделение аан бастаан кыдылааччы рота («Истребительная рота» — И. Р.) үрүүк аатын ылбыта», — диэн суруллубут. Ол ыар хампаанэ өстөөбү сууһарарга көрдөрбүт үтүө ситиһиннэрин иһин Довордуураа «Снайпер значогунаа» илбараадалаабыт, сыаналаах бэлэх ылбыт. Коммунистическай партия нэкиэтигэр киирэр чинээкэ тиксэбит.

Бу хуурийг хуульчилж, нэгдсэн хууль болгон, оёо курдук, нэгдсэн, бэлтгэн ахтар нарын дууһалаах, улабас сүрэхтээх киһи этэ. Өсөө сэрш илһинэ саха национальнай байманнай оркуудатыгар үөрэнэ-сүлдһан, айбыт: «Нийбэр сурук» диян улахан хоһоонулар Дьөгүөр Додордуурап этэр:

Эрэй мунгун сүгэ сылдьян.

Ийээ, мингисин ниллэлтүүг.

Кырымы дайын Өктөөн кыздан

Министин дэглал тусархитунг.

Оччолорго да Додордуурап курсаннар ортолору-
гар бастыг ытаарчы быһымытынан хайҕавара:

Эдэр байнас идэвхэй ой-санаа, дуура күүнү-
усун өттүнэн, сэрлэг сагабыллаах, дымшинан бус-
лууга саха салмааттарын оскуолатыгар Якутскай-
даары байыаннай оскуолада буслута-хаппыта.

Фашист туйрар күнүн көрсө

Бэлэм бууда үүнэбт—

—диабетэ нини биер ховсонугар.

Төрөөбүт дойдуга таптал диги улахан политичеснай ой-санаа төрөппүттэри ыстыттыртан, аһынар-тан-харыһайартан төрүттэнэн, энлиг тәрдан үс-күүр. Кыргыһар армия офицера, сэрри кытаанах уотугар сымдыар чулуу патриот Егор Додордууран 1942 с. төрөппүттэрингэр суруйбүт: «Тапталлаах ийэм Кэтиринэ, балтым Балайга, дороболорун! Ыдигин ииниһи динилдэ баарбын. Кулун гутар 23 күнүттэн ыла түүкүн-күнүһүн тохтообонко сэрри быыстала суох бара турар. Сэрриэрини курдук кистэл буолбатах, хас да төгүл охсуһуу уотуттан өртүм. Куттаныма тыһынаахпын, доруобуйам үчүгэй...».

Бу барахсан суруйара амарадын, хайдах курдук чугас дьонноруу аригаччылыр, санааларын көтө-бөр, күүтэр-истэхэр ыарычылдын намыратар бадалаах эбитий! «Сатанар буолларымна, — диин салгыыр суругун маани өттүгөр, — тыһагаһын аһар буутун үчүгөй муус омуһаһар уурдарыан ээ, баһар, саһын тинийдэххэ маада буолуо. Мин тардылыннахымна бэйэһэр да хвалыа суоһа».

(Ийнэ, Бүтүүтүн хаһыат анһыме нүөмэригэр көр).

Илалыны бизе уон сыла бунаа бу күнүргэ түгү
— үйэ аһара чугаһаатар эмит суруйуох этэ, Н. Ро-
чугаһаан иһэр. Бу кэмгэ Саха АССР үтүөлээх
эбүттэри, бааллары ахтар учуутала, биллиилээх жур-
налист этэ. Утүө да дьоннорут са-

Бү ыстатыйа антора И. Рокки биһиги биир дойдулаахпыт. Михаил Дордуурабы фронга көрсөн тыыһнаах хаалбытын туһунан олус долгуйан турар республика хаһыаттарыгар суруйбута. Кыайы 55 сылыгар тнийонтэ буолар К. Д. Дордуураан суруйбутун билһиниэребиз.

1941—1945 сыллардаабы Аба дайду сэринтэ социализм даабыра бүтэһинтээхтик, хаһан да халбан-наабаттын күн сиригэр кыайымытын быһаарбыта. Бу бүтүн киһи аймах дьылгата бигэргэттиллэр быһааһаах сүдү сыллара этилэр. Ол дьыһа бэс-күтүгэр, социализм уонна капитализм тардыһыла-рыгар, социализм ыйааһынын туораһар хааппыла да хаанын, таммах да нөлөһүнүн эһискэ түһэрбит ним да аата умнуллаубат. Оттон сибэтиэй сырдык киһи ыраас дууһаларын, тыһнар тыһһинарын, хаа-рыаһаах олохторун толук уурбут доҕотторбут сыр-дык нэриэстэрин куруук ахтыабын, сүдү дьылгала-рыгар сүгүрүйүөбүт, киһилэр бары, убайдарбыт, балыстарбыт, аҕаларбыт, ийэлэрбит да буолбатах-тарына, биһиэхэ өйдөрүнэн-санааларынан, майгыла-рынан-суобастарынан хаан уруулар. Киһилэр биһи-хэ хорсун быһымы, булугас өй холобурдара, киһи туттуубут, кэлэр кэскилбит өлбөт-сүппэт нэһинилэрэ.

Улуу сэрии устун ортотугар советскай саллаат дайдуһун көмүскүүр, олобу таптыыр сүрүн тала-һыта төһө-хачча туругуларыгар, ардыгар кыра да, түбэһиэхчэ түбөтүлэр. саллаат бүтүн олоһор

Мин 1942 снлдаахха, балаан ыйн магнайгы күнүгэр буулдаада сүрэхпин бэрт кыранан халты сыыстаран, тыганын дүүлү нөтүттэрэн, ойбосуну тохуттаран, тыннар салгыным баасынан куотан, тыныммын былдыаа, хаанынан уста маар баарааныгар тинтэри туора быраан оңошудлубут муоста суол устун хас да бааһырбыттары кытта тэдиэгэлээх анна тиллэн испитим. Бу суолу фашистар бөркө билэлээрэ, сотору-сотору артиллериянан ытталымыллара, Өр-өтөр буолбаны, снэрд өрө уһууран кэлэн, тэйнччи собуе далби бараан ким да, хата, эбин бааһырдыбаны, апыт еһин быһа нөтө. Ат сордоох олоро түстэ, кыа-хаана тоҥо барда, мөхсөр да кыара суох тынына быһынна.

Ким кынаар бары ол-бу аппаларга хорькчулар.
Мин, аты муопатан иснит өлүөр нуучча уолугар
өйөнөн, талиэгара иккнэйэбин хааллыбыт. Өстөөх
снаряда хойдон нһэр, иккнэн өлүүнүбүт дорубай
киһи мининин сытыардахха хаана сулбу түһүүбү
диэн, аһынан эрйидээрим сыһа саспанна өлөөрт
гыһна. «Суох, — дии саныбын, — сатамат... казис!».
Тыным бааспыан тахсар, сага таһаарар салгын

ВИЙНГН ИСТОРИЯБЫТ

ГОСАРХИВ ФОНДАЛАРА КЭПСИЛЛЭР

Уруккута республика партийнай архивыгар—биллэгинэй гомархия төрдүс хранилищатыгар оро-буоммутугар 1934 сэл-лаахха 36 тыа хаһаайысты-батын артыаллара уонна 34 сири дьиз кэргэнниилэр холбоон онорор табаарыс-тыбалара баалларын кэр-һилиир докумуон баар. Ки-ни кэпсиринэн нэһилик-тэр ахсын хасты да ар-тыаллар эбэтэр табаарыс-тыбалар тариллибиттэр. Сага холбоспут дьиз кэр-гэттэр бастакы түмүүллэрэ сири оноруута күүкү, кө-лөнү, техниканы (суханы, тараады) түмэр сымалааба. Холбохунтааһын күүкү-мүтүлүбүт.

Артыаллар 1934 сэл тохсунуу 1 күнүсэбэ тү-мүк отчуоттара көрдөр-рүнэн оройуонга 3239 дьиз кэргэн бааһынай ха-һаайыстыбалара артыал-ларга холбоспуттар. Онон

нэһиликэньэ 67,7 быры-һмана холбохунтааһын-нан хабыллыбыт. Оччолор-го «нолхо» дьиз тыл тут-туллубат этэ. Элбэх дьиз кэргэн түмэр холбохунта-ры тыа хаһаайыстыбатын артыал, оттон адыһах-малы хабар түмүүллэри сири онорор табаарыс-тыбалар дьиз ааттыыллар эбит. Бастакы бөдөн хаһа-йыстыбаларынан Болтоно Сталин аатынан, Хатылы-га «Кыһыл партизан» 100-тэн тахсалым малы хол-бообут түмүүллэр буолбут-тар. Аччабарга «Бууснап бөлөбө» дьиз 11 малы тү-мэр саамай кыра бөлөх баар буола сымдыбыт. Оччотоогу артыаллар, та-баарыстыбалар ааттара Со-ветская былаас, революция иһин охсуспут дьон ара-сааньадаларынан, хос аатта-рынан ааттаналлара үһү Холобур, Аммада үрүгүнэ-ринэн өлөрүлүбүт ревко-мовец Константинов Иван

Никитич аатын үйэтитэн, бандыыттар Денис Софро-нов хос аатынан «Халы-һаат» дьиз артыал баар буола сымдыбыт.

Уот Субуруускай 1921 —1922 сс. оройуонга пар-тийнай ачыйаны тарийби-тэ. Боотуруускай улуус 1930 сымлаахха Амма, Таатта, Чурапчы оройуон-нара буолан арахсаллары-гар 1931 сэл сагатыттан Н. Д. Кривошапкин—Субу-руускай оройуон ситарин-лээх комитетын председа-телинен үлэтиибитэ архив докумуоннарыттан көстөр. Күнүс оһоо гранданскай сэрингэ өлбүттэр ааттарын үйэтитингэ албахтик үлэ-лэспит. Хайахсыт (мэтин Армылаах) нэһиликтер бан-дыыттарынан өлөрүлү-бүт Илья Тимофеевич Бе-лолюбская ата иһарилли-бит. Кэргэни Доминикия Павловна Чернеоххо илдьэн өлөрбүттэр. Бело-любскаядары өлөртөөбүт

Афанасий ЗАХАРОВ, сэрин, үлэ ветерана, кыраайы үөрэтээчи.

Эбэрдэлиибит!

Таптааһа абабытын, эһэбитин Постников Константин Сергеевич «Российской Фе-рация физической культуры» үтүөлээх үлэти-тэ» бочуоттаах ата иһариллибитинэн исти-ник эбэрдэлиибит. Өссө үһүн сымаларга уба-раабат уоххунан чэргэниик-чэбдиктик сым-дыаргар, үтүө сүбэбит, күүс-көмө, ай-сааһа биэрэ сымдыаргар баарабыт.

Кыргыттары: Людмила, Саргылаана, уо-латтары: Сергей, Леонид, кийинтэрин Айталына, Ирина, күтүөтүг Дмитрий, сиз-нэрин Костик, Дунчик, Иришка, Анюта, Сашон.

x x x

Күндүтүн саныр бырааһытын, убайытын Шеломов Николай Николаевич уонна сит-сатын Шеломов Мария Манаровна аал уоту оттубуттара, алаһа дьэни тарыммиттэ-ра, унаар буруону буртчулуптуттара үлэ чиэ-спэрэ буолбутунан истиник эбэрдэлиибит. Кий-нэлэргэ ыстаал доруобуйаны, өссө үһүн дьоллоох, эй-лээх олоху баарабыт.

Майаттан Шеломовтар, Чыппараттан Ше-ломовтар, Чурапчыттан Шеломовтар, Хою-тановтар, Местниковтар, Слепцовтар.

x x x

Советская былааһын кытта тэһэ олохтутун тутуспут, киһи биэрбит дьолун, көгүлүн по-мүсэни баран Аба дьолу Улуу сэрини то-лоонуттан эргиллибит уонна сэрин хонууттар итинэн онтон онтон этэһигэ төннүү кэнистэн өлбүт буйуттарбыт огдооболорун, тыл ветераннарын өнтөөп бырааһынньыгынан истиник эбэрдэлиибит.

Баарабыт аба көлүөнэ үтүө үгэстэрин эдэр ыччакка иһарингэ эрэллээх утуһааччылары итингэ сымалтара суох сырабытын биэрэ ту-раргытыгар, дьол-соргу аргыстаах кырдыар сааскыт үһүу турарыгар.

Сэрин, үлэ ветераннарын улуустаагы сэтгэтин бырабыллыһыта.

АТЫЛЫБЫТ

«Сибирячка» утуһар гарнитур, «Юность» стенка, «Бирюса-8» уонна «Бирюса-10» холодильниктар, ос-туол светильниктара, шерстяной агардаах суорбан-нар, дыахталлар вельвет халааттара у.д.а. Наады-йааччылар 21-779 телефонуна билсиниг.

«Олу» маҕаһын.

x x x

Сүүрэ сымдыр ЗИЛ-130 маркалаах массыына-ны атыллыбыт эбэтэр УАЗ бортовой массыынада атастаһабыт. Үлэ кэнигэр 21-344 телефонга билсиниг.

СУТУК

Сырдык кугас эриэн, сирэйэ мангаас, туора мүс-таах, кулгааһар 4348 №-дээх 10 саастаах уонна ку-гас эриэн, сирэйэ манган подсос ыһарыдээх 4 саас-таах ынахтар сүтүлэр. Ким көрбүт Одьулууска Колесов Анатолий Львовичка эбэтэр 24-393 телефо-нуна биллэрэргитигэр.

Күндү кэргэни, абабыт, эһэбит, аймахыт, үлэ ветерана

КЛИМОВ Роман Михайлович

өлбүтүн, диригини нурутуһан туран, бары ай-махтарбытыгар, үлэниэхтэрибитигэр биллэ-рөбүт.

Кэргэнэ, оҕолоро, сизинэра, аймахтара.

Климов Роман Михайлович өлбүтүнэн ди-ринг кутурданнырын тэрдэллэр;

—кэргэнигэр, оҕолоругар, сизинэригэр Ха-дэр нэһиликэтин дыахталтара, табаарыстыба коллективтара.

Аммосова Вера Петровна өлбүтүнэн дириг кутурданнырын тэрдэллэр;

—кэргэнигэр, Хатылы орто оскуолатын учууталыгар Г. Н. Аммосовка улуустаагы но-руот үөрэбэринтиги управлениета.

СИА ИЙТИННЭРЭР

ШАХТЕРДАР КӨМӨЛӨРӨ

Республика 25 улуһун уонна Дьоккуускай куораты «Дьабырыкы Хайа», «Сам-гарскай» шахталар Хаҥа-һаластаагы уонна Зырян-һаластаагы разрезтар хаачы-һаллар. Кийилэр бийыл наадыйааччыларга 839 тыһ. тонна онугар 925 тыһ. тонна чоуу ыттаннар, чэпчэни сыаналааһытын бэлиэттир наада. Кыһан төлөспөт буолуу кризисэ үөскүүн иһинэ мэлдьи итинник буолааччы. Били-гин буолааһына бу чакты шахтердар үрдүк социа-тельностарын уонна туох да омуһнааһына суох пат-риотизмнарын туһулуур.

Бэйэлэрэ үл-харчы кри-зисигэр ылларан олоһон, шахталар уонна разрезтар

уу суолун манҕайгы кини-ыйыгар эрдэттэн төлөөһү-нү ирдээбэккэ чоуу ыта олоһуоттара. Ханьны да предприятие харчыта суо-бун билэр буолан итинник дыаһаммыттара. Кийилэр кыра өрүстэринэн, ону тө-һө Дьааһыга, Халыма, Индигир улуустарыгар от-тугу ыта охсор наадаһын өйдөөбүттэрэ. Чоуу хос-туур предприятиелар дис-петчерскэй сулууспалара чоуу ытымы туһунан күн ахсын информация ыттан чөх кэмгэр аһаммыт си-рингэр тирдэһиллэрин хаач-чылыбыттара. Уу суолун үлэһиттэра итинэн эмнэ эппиэтинэстээхтик сы-һааннаспыттара.

ЫРА САНАА ТУОЛУО

Дьоккуускай, Манна уба-тыллыбыт гаһы онорон таһаарар завод тутуута бүтэри чугаһаата. Кийи бырайыантанымт кыамта-тыгар тарыстааһына бу экологической өртүнэн ыраас уонна тизлэн кэ-лэр отлуктааһар ордуу чэп-чэни сыаналаах оттугунан республика наадыһытын толууо. Онон тыа сири олохтоохторо газ билин-тэтигэр баһарыһалара олоххо киириэ—газ баллоннара Дьоккуускайтан өрүс угуор-даады. Бүдүү уонна хоту-гу улуустарга тирдэһиллэр буолуохтара. Завод боро-дуусуһага тыа сири дьэтигэр уотун итингэ эмнэ туттулуо. Онуоха

Иккис хайыска—олорор дыһалар итингэ пропан-бутан буһадаһынтаах ре-зервуар установкаларын туттуу. Эһилиги сэл са-патыттан итинник установка-лар бырайыантымыр до-кумуоннарын бэлэһинэни заводтарга санаас бэрлэ-лээхтээх.

эмнэ туттулуо. Онуоха

БИЛЛЭРИЛЛЭР

Улуус дыаһалтатын туруорсуутунан Саха Респуб-ликтик байын-дуолун салайар фонда Дьоккуускай куорат, Горькай уул., 33 №-тэр баар объекты: урук-кута Госкомнефтепродукт хонтуоратын уонна тара-һын улуус бас биллэтигэр биэрэ. Ити объекты (ин-женерскэй ситимгэ холбоон турар) улуус туһатыгар дьон түһөр, массыына хонор, маҕаһын аһар, быс-тах кэмгэ таһаарыһа харайар аналга туһанар ба-далаахпыт.

Онон сибээстэн итиннэ кийирэн олохсуһар уонна үлэни төрийэр бадалахтар суһаллык улуус дыаһал-татыгар кэлэ сымдыт.

x x x

Бас билли көрүгүттэн тутулууга суох бары хаһаайыстыбалар салайааччыларын истинлэригэр Правительственной ыйдаагы компенсационнай тө-лөбүр балаһыаньыта биэрэргэмитиэн сэтгэни 1 күнүсэбэ турутуһан 15 ыһаным ынахтаах ыһа-һыһыһыттар, 40-тан үөһэ ахсааннаах субан сүөһүнү көрөөччүлэр, 100 төбөттөн үөһэ ахсааннаах субан сүөһү фуражирдарын испиһэктэрин сэтгэни 8 кү-нүн аһарбакка тыа хаһаайыстыбатын управлениеты-гар хаһаайыстыба салайааччылар түһэрэбит. Оттон бааһынай хаһаайыстыбаларын салайааччылар тус бэйэбит кийирэн сүөһүтүт ахсаанын чуолкайдыгыт.

Испиһэни бирдиги кийинэн, бааһынай хаһаайыс-тыбатынан онгоһуллан правительствода түһэринэн сибээстэн ити бөдбөһү хойутаппыттар испиһэникэ кийрбөттөр.

Улуус дыаһалтаты.

x x x

Бу дьыл сэтгэни 8 уонна 9 күнүсэригэр ыттарга туманы итиннэ иһаритиһэр ыһарыһы утары при-визка онгоһуллар. Привизкада биһир төбөһө 5000, дастабырманыада 1500 солк. төлөнөр.

Ветстанция.

Таптыыр оҕом, бырааппыт, убайыт НОГОВИЦЫН Иннокентий Иннокентьевич соһумардык өлбүтүн табаарыстарыгар, билэр дьонноругар, диригини нурутуһан туран, иһи-тиннарэбит.

Аҕата, убайдара, эдьийдэрэ, балтылара, бырааттара.

Ноговицын Иннокентий Иннокентьевич өлбү-түнэн кутурданнырын тэрдэллэр:

—биһиргэ төрөөбүттэригар, аймахтарыгар Сыман нэһиликэтин дыаһалтаты, бааһынай ха-һаайыстыбатын ассоциацията;

—эдьийигэр Аграфена Иннокентьевна Алексеевага федеральнай пичетовай сибээс коллективтара.

Редактор М. Н. СИДОРОВА.

НАШ АДРЕС: 678700, с. Чурапча, ул. Карла Маркса, 26 «а». ТЕЛЕФОНЫ: редактор—21-332, отделы—21-265, общин—21-505.

Учредители (соучредители) газеты—Редакция, Администрация улуса, Национальная издательско-полиграфическая компания «Сахаполиграфиздат». Газета издается на якутском языке, выходит по вторникам, четвергам и субботам. Индекс газеты: 54907. Объем—1 усл. п. лист. на 4-х страницах.

Зарегистрирована Саха (Якутской) региональной инспекцией по защите свободы печати и массо-вой информации.

Чурапчинская улусная типография Национальной издательско-полиграфической компании «Сахаполиграфиздат», с. Чурапча, ул. Карла Маркса, 26 «а». Подписано в печать 4.XI. 18 ч. (гр. 18.00).

Тираж—3165.